

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

Ekspansja i konkurencja

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH

Analiza

6/2024

www.csm.org.pl

Janusz Byliński

Arabista, absolwent UJ.
Były konsul generalny
w Karaczi i w Mumbaju,
radca polityczny w
Ambasadzie RP w ZEA.
Menadżer eksportu w
spółkach handlowych.
Ma za sobą także udział
w badaniach
archeologicznych
na Bliskim Wschodzie.
Obecnie zajmuje się
doradztwem.

Państwa członkowskie Rady Współpracy Zatoki (RWZ) intensyfikują inwestycje w Afryce, realizując swoje strategiczne plany gospodarcze mające na celu dywersyfikację dochodów i uniezależnienie się od ropy naftowej. Koncentrują się na sektorze rolniczym i pozyskiwaniu surowców naturalnych, co czyni Afrykę kluczowym obszarem ich ekspansji. W ostatnich dwóch dekadach RWZ znacząco wpłynęła na rozwój gospodarczy kontynentu poprzez inwestycje, pomoc rozwojową i działania militarne. Zwiększające się zaangażowanie tych państw w Afryce stwarza możliwości współpracy także dla podmiotów z Europy.

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

EKSPANSJA I KONKURENCJA

| Janusz Byliński

3

Wszystkie państwa członkowskie Rady Współpracy Zatoki (RWZ) – Bahrajn, Katar, Kuwejt, Oman, Arabia Saudyjska i Zjednoczone Emiraty Arabskie - przyjęły strategiczne „wizje” obejmujące plany gospodarcze zmierzające do dywersyfikacji ich dochodów, odejścia od zależności od ropy i gazu, przestawienia się na odnawialne źródła energii i przetrwania po wyczerpaniu się zasobów węglowodorów¹. Istotnym elementem tych planów są inwestycje w zasoby potrzebne do rozwoju nowych sektorów gospodarki.

KIERUNEK AFRYKA

W sposób naturalny w wizję rozwoju krajów Zatoki wkomponowuje się Afryka, dzięki swojemu potencjałowi rolniczemu i bogactwom naturalnym, bliskiemu sąsiedztwu i więzom kulturowym, Ekspansja trwa już zresztą od dwu dekad i dzisiaj jest niepodważalnym faktem. Państwa Zatoki poszukują swojego miejsca w nowym łądzie światowym, w którym potęgi średniego rozmiaru prowadzą asertywnie swoją grę z wielkimi mocarstwami i wykrawają dla siebie strefy wpływów zgodnie ze swoimi interesami. Podobnie postępuje Turcja, natomiast poczynania Iranu ograniczają się do prób blokowania wpływów sunnickich państw Zatoki. W obrębie RWZ istnieje jednak konkurencja – między regionalnym hegemonem, czyli Królestwem Arabii Saudyjskiej, a młodszymi, lecz nie mniej ambitnymi Katar i Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi. Zdecydowanie mniej aktywne są Kuwejt, Bahrajn i Oman. Wyścig o udział w afrykańskich bogactwach toczy się szczególnie między Arabią Saudyjską a Emiratami. Mniej widoczna, ale obecna jest także konkurencja czy też gra o równowagę, między sfederowanymi państwami ZEA – Dubajem i Abu Zabi. Wpływy w Afryce zdobywane są przez

¹ Bahrain Economic Vision 2030, Kuwait Vision 2035, Oman Vision 2040, Saudi Arabia Vision 2030, Qatar National Vision 2030, United Arab Emirates Vision 2021.

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

EKSPANSJA I KONKURENCJA

| Janusz Byliński

4

inwestycje gospodarcze, pomoc rozwojową i humanitarną, a niekiedy przez działania militarne. Państwa RWZ odgrywają coraz większą rolę w rozwoju gospodarczym kontynentu i wiążą jego elity sieciami zależności. Z całą pewnością ich zaangażowanie będzie rosnąć w najbliższych latach, stwarzając też możliwości kooperacji dla podmiotów z Europy.

PRZYSPIESZENIE EKSPANSJI

Ostatnie lata przyniosły ożywienie aktywności państw RWZ w Afryce po zastoju na przełomie drugiej i trzeciej dekady. Według danych FDI Markets cytowanych przez White & Case **wartość bezpośrednich inwestycji z państw RWZ w Afryce w latach 2012 – 2022 wyniosła 101,9 mld USD, z czego na ZEA przypadło 60 mld. Ilościowo najwięcej projektów zrealizowano w sektorze usług finansowych (149), natomiast pod względem wartości przeważały sektory budownictwa (36,2 mld USD) i technologii środowiskowych (31,7 mld USD).**² Ale już w maju 2024 r. Financial Times (FDI Markets) informował, że łączna wartość zadeklarowanych inwestycji bezpośrednich w Afryce pochodzących tylko z Zjednoczonych Emiratów Arabskich w latach 2022 – 2023 wyniosła 97 mld USD – trzykrotnie więcej niż z Chin.³

Dla porównania, w 2021 roku wyniosła ona 3,87 mld USD. Cytowany przez FT wysoki urzędnik emiracki twierdzi, że łączny rozmiar inwestycji ZEA w Afryce na rok 2024 wynosi 110 mld USD. **Spośród państw RWZ Zjednoczone Emiraty Arabskie dalece przodują w rozmiarze i różnorodności inwestycji w Afryce. A**

² <https://www.whitecase.com/insight-our-thinking/africa-focus-winter-2022-africa-and-gulf-states>

³ <https://www.ft.com/content/388e1690-223f-41a8-a5f2-0c971dbfe6f0>

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

EKSPANSJA I KONKURENCJA

| Janusz Byliński

5

w wymiarze globalnym zajmują one obecnie w Afryce czwarte miejsce po Chinach, Unii Europejskiej i USA.

Królestwo Arabii Saudyjskiej nie pozostaje w tyle i wzmacnia swoją afrykańską politykę w koordynacji z swoją wizją rozwojową (Wizja 2030). W listopadzie 2023 r. Królestwo gościło pierwszy szczyt saudyjsko – afrykański. W rezultacie konferencji następcą tronu książę Muhammad bin Salman zaproponował 10 mld USD na finansowanie i ubezpieczenie saudyjskiego eksportu do Afryki i dodatkowo 5 mld USD na finansowanie przedsięwzięć rozwojowych. Wcześniej ujawniono ambitny plan zainwestowania w Afryce około 25 mld USD do końca dekady.

Nie wiadomo dokładnie, co kryje się za tymi ogólnymi liczbami, ale jest pewne, że Saudyjczycy zamierzają zintensyfikować swoje zaangażowanie w Afryce.⁴

Od 2021 roku rozmiar bezpośrednich inwestycji chińskich w Afryce spada, podczas gdy wartość inwestycji z państw RWZ rośnie. Według tego samego źródła, w 2022 roku wartość implementowanych inwestycji z Chin w Afryce wyniosła 1,1 mld USD, a z państw RWZ – 8,3 mld. Jeszcze w 2019 roku odpowiednie wartości wynosiły: 9,9 mld USD – Chiny; 8,5 mld – RWZ.

W styczniu 2022 roku prezydent Xi Jinping ogłosił, że Chiny zmniejszą o jedną trzecią fundusze przeznaczone dla państw afrykańskich, z 60 mld USD do 40 mld. Redukcja wydatków po stronie Chin stworzyła okazję dla państw Półwyspu Arabskiego, aby przejąć inicjatywę wykorzystania afrykańskiego potencjału.

Tradycyjnie, największa część inwestycji z państw RWZ kierowana jest do arabskiej Afryki Północnej, a przede wszystkim do Egiptu (70 mld USD w latach 2012 – 2022) , którego bezpieczeństwo i stabilność mają żywotne znaczenie dla

⁴ <https://foreignpolicy.com/2023/11/15/saudi-arabia-africa-mbs-debt-investment-development/>

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

EKSPANSJA I KONKURENCJA

| Janusz Byliński

6

Arabii Saudyjskiej i jej sąsiadów. Dalej do Maroka (4,6 mld USD), Algierii, Mauretanii, a z państw Afryki Subsaharyjskiej do Nigerii i Senegalu. **Ale w ostatnich dwu latach rośnie rozmiar inwestycji w Afryce na południe od Sahary, do czego znacznie przyczyniają się inwestycje w pozyskiwanie metali i minerałów.**

BEZPIECZEŃSTWO ŻYWNOŚCIOWE I EKOLOGIA

Afryka jest obecnie najbardziej pożądanym kierunkiem wielkoskalowej akwizycji ziem na globalnym Południu. Wszystkie trzy najbardziej aktywne państwa GCC z oczywistych przyczyn geograficznych potrzebują bezpiecznych źródeł żywności poza swoimi terytoriami. Afryka, w której znajduje się 60% światowych niewykorzystanych ziem potencjalnie przydatnych do upraw, stanowi główny cel inwestycji rolniczych pustynnych państw Półwyspu Arabskiego. Zajmują się tym rządowe agencje bezpieczeństwa żywnościowego i firmy prywatne. Znaczne tereny rolne dzierżawione były dotąd lub nabywane przede wszystkim w dolinie Nilu i szerzej – w Afryce Wschodniej.

Nie jest łatwo oszacować rozmiar arabskich posiadłości w Afryce przeznaczonych na przedsięwzięcia rolnicze. Lista memorandumów porozumień, listów intencyjnych i nie zawsze realizowanych umów nie zapewnia przejrzystości wglądu. Niemniej, organizacja Land Matrix wymienia 27 umów kupna i dzierżawy ziem zawartych w Afryce przez podmioty z Arabii Saudyjskiej, w tym 12 w Etiopii i 8 w Sudanie. W 2009 roku AS negocjowała z Tanzanią nabycie 500 000 hektarów, ale ostatecznie do transakcji nie doszło. Ostatnio zainteresowanie Królestwa w tym sektorze kieruje się również do Afryki Zachodniej.

Zjednoczone Emiraty Arabskie posiadają 32 przedsięwzięcia rolnicze w Afryce, w tym 10 w Sudanie i 7 w Egipcie; Katar – 7, w tym 6 w Sudanie i 1 w Afryce Południowej. Zarejestrowane w Kuwejcie podmioty posiadają 4 posiadłości w

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

EKSPANSJA I KONKURENCJA

| Janusz Byliński

7

Sudanie. Jak widać, Sudan jest dotychczas terenem największego rolniczego zaangażowania państw GCC.

Niedawno pojawiły się głośne informacje o nowym przedsięwzięciu rodziny władców Dubaju, a mianowicie wykupywaniu na wielką skalę terenów leśnych w państwach Afryki, czyli nabywaniu uprawnień do emisji w zamian za ochronę lub powiększanie zasobów naturalnych (tzw. carbon credits), które mają być następnie wprowadzane na wolny rynek. Dubajska firma Blue Carbon nabyła wstępnie prawa do około 25 milionów hektarów terenów w Afryce w drodze umów z rządami pięciu państw. Ta liczba obejmuje 20% terytorium Zimbabwe, 10% Liberii i połacie ziem w Kenii, Tanzanii i Zambii.⁵

Warto tutaj odnotować, że wg Land Matrix emiracka firma z Abu Zabi, mianowicie Alain National Wildlife już w 2008 roku zawarła umowę z rządem Sudanu Południowego o pozyskaniu całego parku narodowego wielkości 1 680 000 ha. W tym samym państwie saudyjskie przedsięwzięcie posiada 105 000 ha terenów uprawnych.

TRANSPORT I LOGISTYKA

Zjednoczone Emiraty Arabskie, a szczególnie Dubaj, oplatają Afrykę siecią portów, w których są inwestorem i operatorem.

Od 2006 r. jednym z filarów emirackiej polityki gospodarczej są koncesje portowe, uzyskiwane przez dwa koncerny: DP World z Dubaju i Abu Dhabi Ports Group z Abu Zabi. DP World, który kontroluje co najmniej 87 portów w 40 krajach, i grupa

⁵ <https://landmatrix.org/resources/land-squeeze-the-hidden-battle-for-africas-soils/>

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

EKSPANSJA I KONKURENCJA

| Janusz Byliński

8

z Abu Zabi, posiadają ponad dwadzieścia portów i platform logistycznych wokół Afryki. Abu Dhabi Port Group operuje przede wszystkim w Egipcie i Sudanie.

W niektórych krajach ZEA zaczęły inwestować w infrastrukturę portową dużo wcześniej niż Chiny i Rosja (Puntland, Rwanda, Mozambik, Gwinea, Senegal) lub tam, gdzie ani Chiny ani Rosja nie są zaangażowane. Emiraty skierowały uwagę na Afrykę zanim globalne mocarstwa powtórnie skupiły swoją uwagę na kontynencie.⁶

Dubaj przenosi na grunt afrykański swoje specyficzne osiągnięcia i kompetencje jako regionalny hub handlowy i transportowy. Porty wokół Afryki, poza ekonomicznymi zyskami, mają zapewnić Emiratom kontrolę dostępu do handlu i zaopatrzenia państw afrykańskich, także z Chin. W powiązaniu z korytarzami lądowymi, porty w rękach ZEA dają im uprzywilejowaną pozycję w logistyce kontynentu i pozwalają lewarować do pewnego stopnia politykę państw śródlądowych. Przykładem jest port Berbera w Somalilandzie, który może być alternatywnym oknem zaopatrzenia dla Etiopii zależnej dotąd całkowicie od Dżibuti. Wpływy ZEA w Somalilandzie pozwoliły Etiopii na zawarcie porozumienia z tym krajem o dzierżawie terenu pod morską bazę wojskową, co z kolei zantagonizowało Somalię, gdzie ZEA również posiadają interesy.

Kontrolą portów jest zainteresowana też Arabia Saudyjska, która negocjuje koncesję i inwestycję w kenijski port Lamu. Ten port, wraz z korytarzem komunikacyjnym (projekt LAMSET), miałby być kolejną alternatywną drogą dostępu do Etiopii i Sudanu Południowego. Na początku 2024 roku Arabia Saudyjska zawarła umowę o budowie bazy logistycznej w porcie Dżibuti ułatwiającej handel saudyjski z Afryką.

⁶ <https://www.ispionline.it/en/publication/one-port-one-node-the-emirati-geostrategic-road-to-africa-131893>

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

EKSPANSJA I KONKURENCJA

| Janusz Byliński

9

Katar, któremu nie udało się zainwestować w port w Somalii, inwestuje z kolei w połączenia lotnicze. Qatar Airways obejmuje 49% udziałów Rwandan Air, po tym jak zainwestował w lotnisko Bugesera niedaleko Kigali (60% udziałów). Katarski przewoźnik planuje zbudować w Kigali swój afrykański hub lotniczy, który może zagrozić pozycji dotychczasowych liderów, czyli Kenya Airways i Ethiopian Airlines. Ponadto, Qatar Airways negocjuje zakup linii lotniczych w Południowej Afryce.

KRYTYCZNE MINERAŁY I CENNE KRUSZCE

Zjednoczone Emiraty Arabskie wyprzedzają pozostałe państwa RWZ w wyścigu o afrykańskie minerały, działając głównie w Zambii i Demokratycznej Republice Konga. Tylko w ostatnich dwóch latach firma International Holding Company (IRH) kierowana przez członka rodziny panującej w Abu Zabi nabyła udziały w kopalniach miedzi w Zambii, prowadzi rozmowy o dalszych złożach, utworzyła j.v. z państwową firmą w Kongu, posiada udziały w kopalniach żelaza w Angoli i prowadzi rozmowy w sprawie krytycznych minerałów w Burundi, Tanzanii i Kenii. Ponadto złożyła ofertę na inną kopalnię miedzi w Zambii, obiecaną już wcześniej chińskiemu koncernowi, wchodząc tym samym w otwartą konkurencję z Chinami. IRH deklaruje zamiar dalszej ekspansji w kierunku innych krytycznych minerałów kluczowych dla transformacji energetycznej, jak kobalt, nikiel, metale ziem rzadkich, mangan, grafit, cyna, tungsten i tantal.⁷

Jak widać, rząd ZEA poprzez swoje firmy dąży do posiadania bardziej kompletnych łańcuchów dostaw dla swoich przedsięwzięć w zakresie transformacji

⁷ <https://www.africancriticalminerals.org/post/uae-sets-the-pace-for-gulf-investments-in-africa-s-mining-sector>

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

EKSPANSJA I KONKURENCJA

| Janusz Byliński

10

energetycznej, a ponadto część materiałów może być sprzedawana na światowych rynkach.

Już obecnie 60% eksportu minerałów z Demokratycznej Republiki Konga (DRK) kierowane jest do Chin i ZEA.

ZEA są zainteresowane pozyskiwaniem i handlem złotem. W 2022 roku ZEA (55%) i DRK utworzyły wspólne przedsięwzięcie pod nazwą Primera Gold w celu eksportu złota do Emiratów. Niedawny raport szwajcarskiej agencji Swissaid ujawnił ogromną skalę przemytu złota z Afryki do Dubaju. Dubaj jest obecnie światowym centrum handlu złotem i korzysta ze swoich rozległych afrykańskich sieci dla jego pozyskiwania.

Podobnie jak Emiraty, Arabia Saudyjska sięga po krytyczne minerały, działając w uzgodnieniu z USA i konkurując z Chinami. W ubiegłym roku oba kraje rozpoczęły dyskusję o partnerstwie w pozyskiwaniu minerałów z Afryki. Dotychczas nie zawarto jeszcze żadnej umowy, ale na konferencji Future Minerals Forum w Rijadzie w styczniu br. Arabia zadeklarowała zainwestowanie 15 miliardów USD dla pozyskania minerałów z Namibii, Tanzanii, Burundi i Demokratycznej Republiki Konga do użytku krajowego przemysłu, a głównie do produkcji baterii do samochodów elektrycznych. Saudyjskie plany zakładają produkcję 500 000 samochodów rocznie w 2030 roku. Wysiłki koncentrują się na krytycznych minerałach, jak lit, kobalt i nikiel, ale saudyjskie koncerny negocjują także udziały w kopalni boksytów w Gwinei, kopalni węgla w Południowej Afryce, miedzi w Zambii.

TELEKOMUNIKACJA

Telekomunikacja, jako jeden z najszybciej rozwijających się sektorów usług w Afryce, jest również pożądanym przedmiotem inwestycji państw RWZ. E&

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

EKSPANSJA I KONKURENCJA

| Janusz Byliński

11

(poprzednio znana jako Etisalat), operator telefoniczny z Abu Zabi, ma udziały w licznych firmach telekomunikacyjnych w Tanzanii, Beninie, Burkina Faso, Togo, Nigrze, Mali, Mauretanii, Republice Środkowoafrykańskiej, Czadzie, Gabonie i Wybrzeżu Kości Słoniowej. Katarska firma Ooredoo operuje w Afryce Północnej, a kuwejcka Zain działa w Sudanie, Sudanie Południowym i Maroku.

ENERGIA ODNAWIALNA

W zakresie energii odnawialnych państwa RWZ są w czołówce inwestorów w Afryce. Państwowe i prywatne firmy z ZEA zawarły liczne umowy z wieloma krajami, dotyczące budowy elektrowni słonecznych, wiatrowych i wodorowych oraz magazynowania baterii. Także i w tej dziedzinie, miniony rok przyniósł wyraźne przyspieszenie.

Masdar – czołowe przedsięwzięcie Abu Zabi w dziedzinie energii odnawialnych – w ubiegłym roku zawarł umowy z rządami Angoli, Ugandy i Zambii o projektach generujących łącznie 5GW czystej energii. Umowy zostały zawarte w ramach „Etihad 7” – wspieranego przez ZEA globalnego funduszu rozwojowego, zmierzającego do zapewnienia czystych energii 100 milionom ludzi w Afryce do roku 2035. W tym samym 2023 roku, Masdar w j.v. z egipską firmą Infinity i w konsorcjum z niemieckim deweloperem projektów inwestycyjnych Conjuncta podpisał memorandum porozumienia z Mauretanią o budowie projektu energii wodorowej o imponującej wartości 34 mld USD.⁸

To samo emiracko – egipskie j.v. weszło wcześniej w umowę z rządem Egiptu o budowie jednej z największych farm wiatrowych na świecie o mocy 10GW.

⁸ <https://www.thenationalnews.com/business/2023/03/09/infinity-power-and-conjuncta-to-develop-green-hydrogen-project-in-mauritania>

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

EKSPANSJA I KONKURENCJA

| Janusz Byliński

12

Dubajska firma Yellow Door Energy jest największym deweloperem farm słonecznych rozprowadzających energię do przemysłu w Afryce Południowej. Aktywny jest także Katar. W 2021 roku włoska spółka celowa Enel Green Power zawarła umowę partnerską z Qatar Investment Authority (państwowy fundusz inwestycyjny) o finansowaniu, budowie i eksploatacji zakładów produkcji energii odnawialnych w Afryce subsaharyjskiej. Na początku 2024 r. j.v. zawarło umowy o sprzedaży energii z nowo budowanych farm wiatrowych w Afryce Południowej.

Firma ACWA Power z Arabii Saudyjskiej jest zaangażowana w tworzenie parków energii słonecznej w Afryce Południowej i w projekt energii wodorowej w Egipcie. Jak widać, w dziedzinie technologii środowiskowych istnieje współpraca podmiotów z państw RWZ i z Unii Europejskiej.

TURYSTYKA I REKREACJA. NOWE MIASTA

W lutym br. ZEA zawarły umowę z Egiptem o zakupie terenu w Ras Al Hikma na wybrzeżu śródziemnomorskim pod inwestycję nowego miasta o międzynarodowym charakterze, które ma objąć osiedla mieszkalne, resorty turystyczne, szkoły, uniwersytet, strefę przemysłową, dzielnicę finansową i biznesową, wolną strefę handlową, przystań dla jachtów i międzynarodowy port lotniczy. Realizatorem ma być Abu Dhabi Development Holding Company (ADQ). Na ten cel Emiraty wypłaciły Egiptowi 35 mld USD, co stanowiło zastrzyk dla finansów ciężko zadłużonego państwa i pomogło w uzyskaniu nowego pakietu z MFW. Jest to największa bezpośrednia inwestycja zagraniczna w nowej historii Egiptu. Nie wiadomo, jak i kiedy te projekty mają się zmaterializować, czy będzie to nowy Dubaj, czy też kosmopolityczna kolonia w Egipcie, ale jest to kolejny przykład uzyskania przez ZEA korzyści w zamian za pomoc finansową. Istnieje wiele innych przykładów emirackich inwestycji w Egipcie dających temu krajowi wpływową

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

EKSPANSJA I KONKURENCJA

| Janusz Byliński

13

pozycję i możliwości politycznego oddziaływania, równoważące wpływy Arabii Saudyjskiej i Chin.

DUBAJ: BIZNESOWA STOLICA AFRYKI

Ponad 26000 afrykańskich spółek jest zarejestrowane w Dubaju. Wiele z nich to zapewne „firmy wirtualne”. Dubaj jest bezpieczną przystanią dla wielu zamożnych Afrykanów, w tym także tych, którzy mają polityczne problemy w swoich niestabilnych krajach. W Dubaju mogą bezpiecznie nabywać posiadłości i żyć na wysokim poziomie. Wiele międzynarodowych firm operujących na Bliskim Wschodzie i w Afryce ma swoje siedziby w Dubaju. Do Dubaju płynie afrykańskie złoto, zwłaszcza wydobywane metodami rzemieślniczymi, skupywane i wywożone nielegalnie z Afryki.

POMOC ROZWOJOWA I HUMANITARNA

Istotnym instrumentem uzyskiwania wpływów jest pomoc rozwojowa, ulgowe kredyty i pomoc humanitarna.

Saudi Fund for Development przeznaczył na pomoc dla Afryki w latach 1975 – 2022 ponad 10 mld USD (57% całości pomocy), z czego prawie połowa dla Afryki Subsaharyjskiej. Większość funduszy przeznaczonych dla Afryki kierowana jest do państw muzułmańskich. W powyższym okresie Fundusz wydał na projekty i kredyty dla Egiptu 2359 mln USD, dla Maroka – 1185 mln USD, Mauretanii – 625 mln USD, Sudanu – 818 mln USD, Dżibuti (państwo członkowskie Ligi Arabskiej)

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

EKSPANSJA I KONKURENCJA

| Janusz Byliński

14

– 305 mln USD, Senegal – 456 mln USD. Z 41 państw Afryki Subsaharyjskiej objętych pomocą największe kwoty otrzymały Etiopia i Gwinea.⁹

Ponadto, Arabia Saudyjska jako znaczący udziałowiec ma wpływ na politykę kredytową Islamskiego Banku Rozwoju z siedzibą w Dżeddzie. Afryka otrzymuje obecnie 23% środków wypłacanych przez bank – znów głównie Senegal, Egipt i Maroko. Do powyższych liczb należy doliczyć kwoty pomocowe przekazywane przez rozliczne prywatne organizacje dobroczynne.

Porównywalne kwoty zostały przeznaczone przez wszystkie podmioty udzielające pomocy z ZEA, z tym że udział Afryki w całości funduszy jest mniejszy (np. w 2016 r. 3,5 mld USD – 57% z całości, w 2018 r. 1,5 mld USD – 19% całości; a w 2022 roku – 0,6 mld USD – 17% całości).¹⁰

Pomoc zagraniczna (ODA) Kataru jest znacznie mniejsza, ale znaczna jej część przeznaczona jest na pomoc humanitarną, co pozwala Katarowi zdobywać sympatię jej bezpośrednich odbiorców i uznanie w oczach świata. Za to w przeliczeniu na mieszkańca Katar znajduje się pod względem rozmiaru pomocy zagranicznej na drugim miejscu na świecie. Całość środków wypłaconych przez Qatar Fund for Development w roku 2022 wyniosła 0,7 mld USD, z czego na pomoc humanitarną przeznaczono 0,41 mld USD. W 2021 roku te liczby wyniosły odpowiednio 0,55 mld i 0,34 mld USD. Wielkość środków przeznaczonych dla Afryki jest niedostępna.¹¹

Polityka pomocowa pozwala państwom GCC budować sieci wpływów i realizować cele polityczne.

⁹ https://www.sfd.gov.sa/sites/default/files/annual-report-pdfs/AnnualReport_2022_EN.pdf

¹⁰ <https://www.mofa.gov.ae/en/The-Ministry/UAE-International-Development-Cooperation/Annual-Foreign-Aid-Report>

¹¹ <https://qatarfund.org.qa/media-center/reports-publications/>

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

EKSPANSJA I KONKURENCJA

| Janusz Byliński

15

BEZPIECZEŃSTWO I POLITYKA

Dla państw RWZ sąsiadujących z Morzem Czerwonym i Zatoką Adeńską wody tych akwenów mają kluczowe znaczenie pod względem bezpieczeństwa, oprócz tego że stanowią dla całego świata strategiczny kanał transportu dóbr między Azją, Afryką i Europą. Ich zabezpieczenie i kontrola jest troską Arabii Saudyjskiej i ZEA. Innym istotnym dla bezpieczeństwa tych państw celem jest zwalczanie piractwa oraz terroryzmu i islamskiego ekstremizmu, w tym struktur Bractwa Muzułmańskiego ulokowanych poza Półwyspem. W obu dziedzinach państwa RWZ współpracują z USA, UE, Połączonymi Siłami Morskimi w Zatoce i na Morzu Czerwonym oraz szeroką koalicją do walki z tzw. Państwem Islamskim.

Róg Afryki jest regionem, w którym arabskie państwa Zatoki są najbardziej aktywne militarnie i politycznie. Tam też rozgrywa się najmocniej konkurencja między nimi. W Somalii, gdzie siły rządowe toczą walkę z islamistyczną organizacją Al Szabab, zarówno Zjednoczone Emiraty Arabskie, jak Arabia Saudyjska i Katar, a na dodatek Turcja, udzielają pomocy, szkolą i finansują siły zbrojne, budując przy tym swoje przyczółki wojskowe. ZEA zacieśniają relacje z secesjonistycznym Somalilandem, budując tam port, lotnisko i urządzenia wojskowe w Berbera. W federalnej prowincji Puntland ZEA rozbudowują port w Basaso i prowadzą operacje wojskowe.

Ustanowienie wpływów ZEA na południu Jemenu dało im możliwość posadowienia przyczółków militarnych na jemeńskim wybrzeżu, w Erytrei i na wyspie Sokotra pośrodku Zatoki Adeńskiej.

Od 2010 roku ZEA ustanowiły także stosunki obronne i wojskowe z państwami Afryki Wschodniej i Sahelu. W Afryce Emiraty prowadzą szkolenia i treningi, dostarczają broni, wchodzą w kooperacje w przemyśle zbrojeniowym i budują jego lokalne zdolności; dostarczają nieformalnego wsparcia lokalnym przywódcom i grupom zbrojnym. Oficjalna współpraca wojskowa na poziomie rządowym rozwijana jest z państwami, w których Emiraty poczyniły znaczące inwestycje. Od

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

EKSPANSJA I KONKURENCJA

| Janusz Byliński

16

połowy drugiej dekady Emiraty rozwinęły elastyczny system wojskowych posterunków wspomagających zmienne cele i potrzeby obecności (Libia, Egipt, Erytrea, Somaliland, Puntland, Somalia, Czad). ZEA nie tworzą stałych baz, w których stacjonowałyby znaczne oddziały wojska, tym bardziej, że rozmiar sił zbrojnych tego państwa jest niewielki. W swoich działaniach zagranicznych Emiraty używają lokalnych grup zbrojnych, politycznych sprzymierzeńców, najemników i kontraktorów, ograniczając się do szkolenia, wspomagania i sterowania.¹²

Wojskowe zaangażowanie Arabii Saudyjskiej w Afryce jest mniej widoczne. Niemniej, działa tam założona w 2015 roku z inicjatywy Królestwa Islamic Military Counter Terrorism Coalition – organizacja 42 państw muzułmańskich, w której czołową rolę odgrywają Arabia Saudyjska, Egipt i Pakistan. Arabia Saudyjska dołączyła i objęła prezydencję Africa Focus Group Globalnej Koalicji do walki z tzw. Państwem Islamskim. Ta grupa została powołana w 2021 roku.

Zasoby finansowe i możliwości inwestycyjne pozwalają państwom RWZ na oddziaływanie polityczne. Egipt jest głównym odbiorcą pomocy finansowej i inwestycji ze względu na swój potencjał demograficzny i polityczny w świecie arabskim. W Sudanie Arabia Saudyjska i ZEA pomogły w przejściu od reżimu Omara Al Baszira do rządów demokratycznych, a w obecnej wojnie domowej pomiędzy generałami popierają przeciwstawne strony. W Libii ZEA zaangażowały się w bezpośrednią pomoc dla sił generała Haftara – przeciwnika rządu w Trypolisie wspieranego przez Turcję i Katar.

W 2018 roku Arabia Saudyjska i ZEA doprowadziły do pojednania między Etiopią i Erytreą. Ten pokój doprowadził jednak do destabilizującej wojny domowej w

¹² <https://www.ispionline.it/en/publication/the-uaes-rising-military-role-in-africa-defending-interests-advancing-influence-172825>

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09592318.2021.1976573>

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

EKSPANSJA I KONKURENCJA

| Janusz Byliński

17

samej Etiopii. Wkrótce potem Emiraty wsparły zdecydowanie nowego etiopskiego premiera, licząc na uzyskanie wpływów w tej części Rogu Afryki. W 2021 ZEA wsparły dostawami broni rząd Etiopii w konflikcie ze zbuntowanymi siłami TPLF w prowincji Tigray, co spowodowało zwrot w losach wojny i ostatecznie doprowadziło do rozejmu.¹³ W bieżącym roku Etiopia została przyjęta do organizacji BRICS+ razem z dwoma państwami Zatoki – ZEA i Arabią Saudyjską, co pośrednio wskazuje na jej uzależnienie od nich.

ZACHÓD A RADA WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

Strategia państw RWZ w Afryce – porty, logistyka, korytarze transportowe, pozyskiwanie krytycznych minerałów – funkcjonuje równolegle, a czasem w zderzeniu z działaniami Chin, Rosji, USA i Unii Europejskiej. ZEA w znacznym stopniu konkurują z Chinami w budowie szlaków transportowych i pozyskiwaniu krytycznych minerałów, chociaż w niektórych przypadkach z nimi współpracują.

Coraz śmielsze działania arabskich potentatów w Afryce są dobrze widziane, a przynajmniej niesprzeczne w ogólnym rachunku z interesami USA. Dzięki swoim sieciom powiązań, zręcznym wykorzystaniu ambitnych regionalnych graczy, pragmatycznym podejściu do kwestii ideologii, ustrojów politycznych i praw człowieka, a ponadto centralnej roli Dubaju jako bezpiecznego portu dla majątków z Afryki, ZEA może uzyskiwać efekty trudne do osiągnięcia dla demokratycznych państw zachodnich. Ograniczanie chińskiego dostępu do krytycznych minerałów Afryki jest raczej na rękę USA, a co więcej, może w tym zakresie istnieć koordynacja i współpraca. Ponadto, wrogość władców ZEA wobec politycznego islamu stawia je w szeregu sprzymierzeńców Zachodu.

¹³ <https://www.aljazeera.com/news/2021/11/25/uae-air-bridge-provides-military-support-to-ethiopia-govt>

KRAJE RADY WSPÓŁPRACY ZATOKI W AFRYCE

EKSPANSJA I KONKURENCJA

| Janusz Byliński

18

Jeśli chodzi o relację z interesami Unii Europejskiej, to warto przeanalizować, na ile strategia państw RWZ w Afryce współgra, a na ile koliduje z unijnym planem Global Gateway Africa – Europe. W zakresie infrastruktury plan ten obejmuje 11 strategicznych korytarzy, z których przynajmniej część ma zapewnić dostęp do złóż krytycznych minerałów. Równolegle, Unia zaproponowała tzw. Critical Raw Materials Act, którego istotą jest dywersyfikacja zaopatrzenia w materiały dla transformacji zielonej i cyfrowej, obrony i przestrzeni kosmicznej. Istnieją zapewne możliwości współpracy lub koordynacji poczynań obu bloków. UE deklaruje zwłaszcza zachęcanie państw RWZ do inwestowania w adaptację i mitygację skutków zmian klimatycznych na szerszym Bliskim Wschodzie i w Afryce, także w ramach inicjatywy Global Gateway.

Przykładem dwustronnych inicjatyw współpracy jest MoU o współpracy w Afryce zawarte w grudniu 2023 r. pomiędzy rządami ZEA i Czech¹⁴. Biorąc pod uwagę zakres inwestycji państw RWZ w Afryce, należałoby zachęcać polskie instytucje rządowe i przedsiębiorców do poszukiwania kanałów współpracy.

Janusz Byliński

¹⁴ <https://www.mofa.gov.ae/ar-ae/mediahub/news/2023/12/12/12-11-2023-uae-cooperation>

CSM jest niezależnym, pozarządowym ośrodkiem analitycznym zajmującym się polską polityką zagraniczną i najważniejszymi problemami polityki międzynarodowej. Fundacja została zarejestrowana w 1996 r. CSM prowadzi działalność badawczą i edukacyjną, wydaje publikacje, organizuje konferencje i spotkania, uczestniczy w międzynarodowych projektach we współpracy z podobnymi instytucjami w wielu krajach. Tworzy forum debaty i wymiany idei w sprawach polityki zagranicznej, relacji między państwami oraz wyzwań globalnego świata. Działalność CSM jest adresowana przede wszystkim do samorządowców i przedsiębiorców, a także administracji centralnej, polityków, dyplomatów, politologów i mediów. Od 2009 r. CSM jest uznawany za jeden z najlepszych think tanków Europy Środkowo-Wschodniej w badaniu „The Leading Public Policy Research Organizations In The World” przeprowadzonym przez Uniwersytet Pensylwanii.

Centrum Stosunków Międzynarodowych ul. Ogrody 24, 03-994 Warszawa

www.twitter.com/CIR_CSM

www.facebook.com/CIR.CSM

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH